

Notat

10. december 2019

Opsummering og konklusion på Rigsarkivets redegørelser

Baggrund

På baggrund af Martin Q. Magnussens nyligt udkomne bog om tyverisagen ved Rigsarkivet, har Rigsarkivet på anmodning fra Kulturministeriet fremsendt to redegørelser om håndteringen af sagens forløb fra 2012-2019.

Kulturministeriet anmodede den 19. september 2019 Rigsarkivet om en redegørelse for hele sagsforløbet og de fremsatte anklager. Kulturministeriet modtog redegørelsen den 27. september 2019.

På baggrund af redegørelsen af den 27. september 2019 sendte Kulturministeriet den 9. oktober 2019 supplerende spørgsmål til Rigsarkivet, hvor der specifikt blev spurgt ind til områder, hvor Kulturministeriet konstaterede problemer i Rigsarkivets håndtering af sagen.

Kulturministeriet modtog svar på de supplerende spørgsmål i en redegørelse fra Rigsarkivet den 30. oktober 2019.

Den 18. november 2019 fremsendte Martin Q. Magnussen sine bemærkninger til Rigsarkivets redegørelse af 30. oktober 2019. Kulturministeriet har i sin vurdering nedenfor også taget stilling til de bemærkninger, som Martin Q. Magnussen er kommet med.

Opsummering og vurdering af Rigsarkivets redegørelser

Sagen og redegørelserne kan opdeles i fem emner, hvor Kulturministeriet har konstateret problemer i Rigsarkivets håndtering af tyverisagen. Dette vedrører:

1. Daværende rigsarkivars udtalelser om omfanget af mangler i samlingen
2. Beklikkelse af Martin Q. Magnussen ved brug af ordet "afpresningslignende forhold" i henvendelse til Københavns Politi
3. Indsats for at få overblik over tyveri og for at få de stjalne dokumenter retur
4. Indsats for at opgradere sikringsforholdene
5. Rigsarkivets iagttagelse af principperne for god embedsførelse

Ad 1) Rigsarkivets udtalelser om omfanget af mangler i samlingen

I 2013 og igen i 2014 udtalte daværende rigsarkivar, at alle stjalne arkivalier var returneret til samlingen på Rigsarkivet. Rigsarkivet oplyser i sine redegørelser, at udtalelsen i 2013 fra den daværende rigsarkivar, om at alle stjalne arkivalier var blevet tilbageleveret, skete på baggrund af en ikke sikker viden, om at der fortsat var mangler. Rigsarkivet blev først bekendt med dette ved tilbagelægningen af de af politiet konfiskerede dokumenter i 2014. Udtalelsen fra daværende rigsarkivar i

2014 om, at næsten alle arkivalier var tilbage på plads skete imidlertid på et tidspunkt, hvor der var sikker viden i Rigsarkivet om, at dette ikke var tilfældet.

Rigsarkivet oplyser følgende:

”Som det fremgår, blev viden om yderligere mangler forholdsvist hurtigt efter udtalelsen af 21. februar 2014 kommunikeret til Kulturministeriets Sikringsudvalg/Kulturministeriets Departement og gentaget i andre sammenhænge efterfølgende. Men der skete ikke samtidig en tydelig tilkendegivelse og beklagelse af, at den tidligere udtalelse var forkert. Rigsarkivet burde i disse sammenhænge dels tydeligt have tilkendegivet, at udtalelsen af 21. februar 2014 var forkert og dels have beklaget dette. Det skete ikke, og det skal Rigsarkivet stærkt beklage. Hvorfor det ikke er sket, er det ikke lykkedes at finde en forklaring på. Endelig burde Rigsarkivet også i forbindelse med udtalelsen i Politiken den 18. september 2019 tydeligt have beklaget og berigtiget udtalelsen. Der henvises desuden til afsnit 8.1 om Kodeks VII.”

Rigsarkivet har desuden oplyst, at det ikke er lykkedes at finde en forklaring på udtalelsen. Rigsarkivet konkluderer på den baggrund, at da de ved flere efterfølgende lejligheder oplyste offentligheden om, at alle dokumenter ikke var kommet retur, burde de samtidig have beklaget og berigtiget de fejlagtige udtalelser.

Kulturministeriets vurdering:

Det er Kulturministeriets vurdering, at det er kritisabelt, at Rigsarkivet kom med direkte forkerte oplysninger, som var med til at give et fejlagtigt billede af, at sagen var løst og ikke mindst, at Rigsarkivet også efterfølgende har gentaget dette to gange.

Kulturministeriet bemærker i den forbindelse, at Rigsarkivet den 2. april 2014 sendte en mail til departementet til brug for besvarelse af et brev fra Martin Q. Magnussen, hvori Rigsarkivet angav, at: *”Som tidligere udmeldt, kan Statens Arkiver ikke udelukke, at der fortsat befinder sig arkivalier ulovligt i privat besiddelse og i handelsomløb- Statens Arkiver er dog fortsat af den formodning, at de fleste stjålne arkivalier fra tyveri-sagen i 2012 er returneret.”* Dette blev meddelt til Kulturministeriet efter, at Rigsarkivet var blevet bekendt med, at omfanget af tyveriet var større end først antaget.

Det er Kulturministeriets vurdering, at det er kritisabelt, at Rigsarkivet efter, at de var blevet bekendt med, at der fortsat manglede mange arkivalier gentog forkerte oplysninger over for Kulturministeriets departement. Kulturministeriet bemærker hertil, at de fejlagtige oplysninger fra Rigsarkivet beklageligvis blev viderebragt af daværende kulturminister i et brev til Martin Q. Magnussen.

Kulturministeriet bemærker endvidere, at Rigsarkivet efterfølgende og senest i forbindelse med vicedirektørens udtalelse i Politiken den 18. september 2019 har givet udtryk for, at det først var efter udtalelserne i 2013 og 2014, at Rigsarkivet blev opmærksom på, at der fortsat var mangler.

Rigsarkivet har i dette forløb ved sin ageren bidraget til uklarheden om, hvad Rigsarkivet vidste og hvornår. Dette har formentlig haft betydning i forhold til nogle af de spørgsmål, der har været stillet i offentligheden, om hvorvidt Rigsarkivet forsøgte at skjule noget, hvilket er uheldigt.

Ministeriet noterer sig, at Rigsarkivet med den seneste redegørelse dels har redegjort for handlingsforløbet, dels har erkendt og beklaget de fejlagtige oplysninger. Ministeriet finder endvidere, at de tiltag Rigsarkivet nævner om etablering af en stærkere forvaltningsmæssig kultur (se nedenfor under opfølgning for så vidt angår principperne for god embedsførelse), er relevant og nødvendig opfølgning.

Ad 2) Beklikkelse af Martin Q. Magnussen ved brug af ordet "afpresningslignende forhold" i henvendelse til Københavns Politi

I februar 2019 tog Rigsarkivet kontakt til Københavns Politi for at få rådgivning om det forhold, at Martin Q. Magnussen havde viden om ulovlig besiddelse af stjalne arkivalier. I overskriften i brevet anvendte Rigsarkivet formuleringen "afpresningslignende forhold".

Rigsarkivet oplyser følgende:

"Rigsarkivet skal stærkt beklage, at der er brugt betegnelsen "afpresningslignende forhold" i henvendelsen til politiet. Rigsarkivet er enig i, at en sådan ageren ikke er saglig eller i overensstemmelse med god forvaltningsskik jf. også afsnit 8.1. Det burde ikke kunne ske, og det er derfor kraftigt indskærpet, at det på ingen måde er en acceptabel adfærd i Rigsarkivet, og det er helt afgørende, at Rigsarkivets dialog med omverdenen altid foregår korrekt, åbent og respektfuldt."

Kulturministeriets vurdering:

Ministeriet finder det kritisabelt, at Rigsarkivet har beklippet Martin Q. Magnussen i arkivets henvendelse til Københavns Politi.

Ministeriet noterer sig, at Rigsarkivet med den seneste redegørelse klart har erkendt, at formuleringen om "afpresningslignende forhold" var fejlagtig og i strid med princippet om saglig forvaltning. Ministeriet noterer sig endvidere, at det er blevet kraftigt indskærpet i Rigsarkivet, at sådan adfærd ikke er acceptabel. Rigsarkivet har den 1. november 2019 undskyldt skriftligt over for Martin Q. Magnussen. Ministeriet finder endeligt, at de tiltag Rigsarkivet nævner om etablering af en stærkere forvaltningsmæssig kultur (se nedenfor under opfølgning for så vidt angår principperne for god embedsførelse), er relevant og nødvendig opfølgning.

På baggrund af Rigsarkivets kontakt til Københavns Politi indgav Martin Q. Magnussen den 26. februar 2019 en klage over Rigsarkivets ledelse til Kulturministeriets departement. Kulturministeriet traf den 19. juni 2019 afgørelse i klagesagen. Der redegøres yderligere for sagen i notatet om departementets håndtering af tyverisagen.

Endvidere noterer ministeriet sig, at Rigsarkivet den 18. september 2019 holdt et møde med Martin Q. Magnussen sammen med Københavns Politi med henblik på at dele oplysninger, som forhåbentlig kunne være med til at skaffe flere stjålne dokumenter tilbage.

Endeligt noterer ministeriet sig, at Rigsarkivet den 1. november 2019 sendte en skriftlig undskyldning til Martin Q. Magnussen.

Ad 3) Rigsarkivets indsats for at få overblik over tyverierne og for at få de stjålne dokumenter retur

Redegørelsen indeholder en kronologisk gennemgang af sagen i Rigsarkivet, herunder Rigsarkivets samarbejde med politiet, Rigsarkivets arbejde med at skabe forbedret sikring af dokumenterne på Rigsarkivet samt arbejdet i øvrigt med at få overblik over manglende dokumenter. Redegørelsen oplyser endvidere om baggrunden for Rigsarkivets vurderinger.

Rigsarkivet konkluderer, at man finder anledning til flere tiltag fremadrettet for dels at få flere stjålne dokumenter tilbage, herunder et styrket samarbejde med politiet.

Kulturministeriets vurdering:

Kulturministeriet finder det relevant, at Rigsarkivet, som oplyst i redegørelsen, overvåger det åbne marked for handel med offentlige kulturarvs-genstande og dokumenter, og at Rigsarkivet, hvis man bliver opmærksom på, at potentielt stjålne dokumenter er i omløb, i udgangspunktet melder dette til politiet.

Kulturministeriet finder det tillige relevant, at Rigsarkivet i redegørelsen finder, at der grundlæggende er brug for at få fastlagt og aftalt en klar ramme og struktur omkring det fremadrettede arbejde med at få returneret stjålne dokumenter og nævner følgende konkrete initiativer:

- Drøftelse med Justitsministeriet og Kulturministeriet om muligheder for en frit-lejde-ordning for tilbagelevering af stjålne dokumenter fra samlingerne.
- Dialog med politiet om mulighederne for og effekten af at offentligøre liste over manglende dokumenter i sin helhed – dog med sløring af følsomme personoplysninger.
- Dialog med politiet om muligheden for at etablere en fast procedure og fremgangsmåde i forbindelse med eventuelle fremtidige politianmeldelser.
- Rigsarkivet har i dag retningslinjer for overvågning af markedet for salg af arkivalisk materiale. Retningslinjerne blev senest præciseret i foråret 2019. Rigsarkivet vil bl.a. i dialog med politiet vurdere behovet for at iværksætte yderligere tiltag vedr. overvågning.

Kulturministeriet noterer sig, at Rigsarkivet vurderer, at den samlede liste over manglende dokumenter i retsopgørssagerne, der lå klar ved udgangen af 2018, indeholder hovedparten af de dokumenter, hvor det er tydeligt, at de er stjålet,

f.eks. fordi de er revet eller skåret ud. Rigsarkivet fremhæver, at man ikke i alle tilfælde kan afgøre, om en mangel skyldes tyveri eller andre forhold, og det ikke være muligt at lave en komplet oversigt over manglende dokumenter i sagerne. Rigsarkivet henviser til, at dette også fremgår af den afsluttende rapport af 21. december 2018 efter den totale gennemgang af alle sagerne.

Kulturministeriet noterer sig i forlængelse heraf, at Rigsarkivet vurderer, at den ressourceallokering, det vil kræve at gennemgå hele materialet endnu en gang, ikke står mål med det udbytte, der potentielt kan opnås herved, herunder at Rigsarkivet har redegjort nærmere for denne vurdering.

Kulturministeriet noterer sig samtidigt, at Rigsarkivet oplyser, at man er opmærksom på, at Martin Q. Magnussen har tilkendegivet, at han har dokumentation for yderligere manglende dokumenter, og at dokumentation herom i givet fald vil hjælpe til en yderligere kvalificering af listen over manglende dokumenter, ligesom tilsvarende oplysninger fra andre med kendskab til dokumenter fra Rigsarkivet i privat besiddelse vil kunne bidrage. Herudover vil Rigsarkivet i forbindelse med digitalt udlån anmode brugere af materialet, herunder egne forskere, om at melde tilbage, såfremt de støder på tydelige mangler.

Samlet set vurderer Kulturministeriet, at Rigsarkivet har redegjort for, at Rigsarkivet i perioden 2012 til i dag har gennemført en række nødvendige og relevante initiativer til at få overblik over det stjålne materiale og har bidraget til politiets opklaring af en række sager. Endvidere finder Kulturministeriet det relevant, at Rigsarkivet arbejder videre med de initiativer, Rigsarkivet foreslår, i samarbejde med de relevante myndigheder. Det er således Kulturministeriets vurdering, at opmærksomheden for at sikre en større klarhed og viden om manglerne skal prioriteres af Rigsarkivet, så yderligere manglende dokumenter kan blive identificeret, og således at stjålne dokumenter kan komme tilbage i samlingen. Ministeriet anerkender derfor, at Rigsarkivet kommer med konkrete forslag til fremtidige initiativer, og ministeriet stiller sig positiv over for en drøftelse af, om det er muligt at indføre en frit lejde-ordning.

Med udgangspunkt i den kronologiske gennemgang af sagen synes det klart, at den daværende ledelse fra starten burde have lavet en strategisk plan for:

- hurtigere at få identificeret manglende dokumenter, herunder evt. yderligere stjålne dokumenter, ved hjælp af alle interne og eksterne kræfter, og
- at få kortlagt alle mulige veje til at få dokumenterne tilbage på Rigsarkivet med, herunder inddraget alle relevante samarbejdsparter.

Ad 4) Rigsarkivets indsats for at opgradere sikringsforholdene

Som konsekvens af tyverisagen udarbejdede Rigsarkivet en række tiltag for at styrke sikkerheden. Tiltagene blev implementeret i 2013 og 2014, og Rigsarkivet arbejder fortsat løbende for at sikre opretholdelse og forbedring af sikringsniveauet.

Opfølgning og implementering er sket i dialog med Kulturministeriets Sikringsudvalg.

Rigsarkivet har redegjort for de tiltag, Rigsarkivet har iværksat i forlængelse af tyverisagen til bedre sikring af forholdene på arkivet. Rigsarkivet vurderer, at sikkerhedsniveauet nu ligger højt ift. andre lande. Desuden oplyser Rigsarkivet, at der fortsat er løbende dialog med Kulturministeriets Sikringsudvalg.

Rigsarkivet kan ikke afvise, at tyveri aldrig vil finde sted igen. Det er imidlertid Rigsarkivets vurdering, at det ikke er sandsynligt, at tyveri i den omfang, der skete i perioden fra 2009-2012, kan ske igen.

Kulturministeriets vurdering:

Kulturministeriet vurderer, at sagen har vist, at sikkerheden på Rigsarkivet på tidspunktet for tyverierne var mangelfuld, hvilket var kritisabelt.

Kulturministeriet bemærker, at Rigsarkivet efter opdagelsen af tyveriet har indført en række tiltag, som har forbedret sikkerheden markant. Kulturministeriet hæfter sig ved, at sikringstiltagene er gennemført efter rådgivning fra Kulturministeriets Sikringsudvalg, og at sikkerheden følges løbende af Kulturministeriets Sikringsudvalg. Kulturministeriet er dog enig i Rigsarkivets vurdering af, at det ikke er muligt med sikkerhed at garantere, at et tyveri ikke kan ske igen.

Ad 5) Rigsarkivets iagttagelse af principperne for god embedsførelse

Rigsarkivet har gennemgået det samlede sagsforløb og har vurderet, at der er to forhold, hvor Rigsarkivet ikke har handlet i overensstemmelse med de pligter, der gælder for embedsmænd.

Det vedrører daværende rigsarkivars udtalelse fra 2014, som var faktuel forkert og i strid med embedsmænds sandhedspligt. Hertil vedrører det Rigsarkivets udsagn over for Københavns Politi om "afpresningslignende forhold", som var i strid med kravet om saglig forvaltning. Det er Rigsarkivets vurdering, at der derudover ikke er forhold, der strider mod de pligter og krav, der gælder for embedsmænd i centraladministrationen, jf. pkt. 1 og 2 ovenfor.

Det fremgår af redegørelsen, at der er tale om et meget langt sagsforløb og et omfattende materiale, hvor ikke alle beslutninger og handlinger er præcist dokumenteret. Rigsarkivet understreger således, at vurderingen af Rigsarkivets håndteringen af tyverisagen i forhold til principper for god embedsførelse, hviler på den tilgængelige viden og dokumentation.

Rigsarkivet oplyser, at Kodeks VII¹ har været behandlet på direktionens møde i Rigsarkivet i september 2015, men der ikke er taget yderligere initiativer i forhold til at udbrede kendskabet til Kodeks VII i Rigsarkivet.

¹ I september 2015 udsendte Moderniseringsstyrelsen et kodeks (kalder Kodex VII) om centrale pligter for medarbejdere og chefer i centraladministrationen

Rigsarkivet oplyser endvidere, at ”for Rigsarkivet som for alle institutioner i centraladministrationen er det afgørende, at der er bevidsthed om og klarhed over de forpligtelser, der følger med at være embedsmand. Rigsarkivet har det seneste års tid igangsat flere initiativer, der handler om udvikling og professionalisering af Rigsarkivet og Rigsarkivets kultur som offentlig forvaltningsmyndighed, ligesom en række nye initiativer er under planlægning. Disse initiativer er ikke italesat som implementering, konsolidering eller løbende opfølgning på Kodex VII, men sigter ikke desto mindre på at højne kvaliteten af Rigsarkivets ageren som offentlig forvaltningsmyndighed og berører dermed flere af de elementer, der indgår i Kodex VII.” Hertil kommer, at Rigsarkivet i foråret 2019 har udarbejdet en ny strategi, hvis omdrejningspunkt er Rigsarkivets rolle som offentlig forvaltningsmyndighed med fokus på betjening af borgere og samfundet i bred forstand, og som er en del af en sammenhængende offentlig sektor.

Kulturministeriets vurdering

Kulturministeriet bemærker, at det er kritisabelt, at Rigsarkivet har handlet i strid med de pligter og krav, der gælder for embedsmænd i centraladministrationen, som netop er udviklet med det formål, at ministrene, Folketinget, pressen og borgerne skal kunne have tillid til det arbejde, som embedsmændene udfører. Ministeriet finder endvidere, at, at Rigsarkivet burde have taget yderligere tiltag til opfølgning på Kodeks VII.

Imidlertid anerkender ministeriet, at Rigsarkivet har beklaget de to forhold, hvor der er handlet i strid med pligterne, og at Rigsarkivets nye ledelse har igangsat initiativer til at bidrage til udviklingen af Rigsarkivet som professionel forvaltningsmyndighed.

Opsamling og fremtidige tiltag

Rigsarkivets håndtering af sagen har været kritisabel, og der er begået fejl.

Rigsarkivet har efterfølgende iværksat en række tiltag, der retter op på Rigsarkivets sikkerhedsniveau. Rigsarkivets sikkerhedsniveau følges løbende op af Rigsarkivets egen sikringsorganisation og Kulturministeriets Sikringsudvalg.

Rigsarkivet har efterfølgende fået en ny ledelse, der har indført en række nye tiltag som forhåbentligt kan bidrage til, at flere stjålne dokumenter kommer tilbage, ligesom der er iværksat tiltag til at udvikle Rigsarkivet som professionel forvaltningsmyndighed.

Kulturministeriet vil følge op over for Rigsarkivet, herunder indsætte nye krav i rammeaftalen med Rigsarkivet.

Kulturministeriet har endelig taget kontakt til Justitsministeriet med henblik på at få en vurdering af, om der kan igangsættes en frit lejde-ordning.